

Ja havien arribat dos notables que esperaven en silenci en el divan, amb les cames encreuades, que portessin les safates. El pope era a la cuina a donar instruccions, i la seva filla única, la Mariorí, preparava cafè, aigua fresca i arrop.

Al costat de la finestra, el primer dels ancians de Likóvrissi ocupava el lloc d'honor: corpulent, d'aspecte senyorial, duia bombatxos de feltre, armilla brodada d'or i un gros anell també d'or al dit, amb les seves inicials entrelaçades, G.P., o sigui, Geòrgios Patriarkheas. Les seves mans eren grasses i toves com les d'un bisbe. No havia treballat en tota la seva vida, perquè tenia un exèrcit de mossos i de masovers que ho feien per ell. Se li havien inflat els budells, les anques se li havien eixamplat, que semblaven de mula, la panxa li penjava i la papada li feia tres plecs que reposaven, l'un sobre l'altre, damunt un pit gras i recobert de pelussera. Li faltaven força dents —era aquest el seu únic defecte físic—, i a causa d'això parlava una mica xafallós i papissot. Aquest petit defecte augmentava encara més la seva distinció, ja que obligava el seu interlocutor a inclinar-se per entendre el que deia.

A la dreta, en un racó, el segon notable, l'home més ric del poble, el jaio Ladàs, flac, ple de llànties, de cap descarnat, ulls lleganyosos, manasses plenes de durícies, guardava silenci, humil i eclipsat. Fa setanta anys que està encorbat cap a la terra, la treballa, la sembra, la sega, hi planta vinya i oliveres, l'esprem i li xucla la sang. Ni un instant, d'ençà que sap eixugar-se els mocs del nas, no s'ha distret de la terra! Insaciable, afamat, se li tirava al coll i li exigia el mil per u. Dels seus llavis no sortia mai un gràcies a Déu!; sempre grunyia, sempre estava descontent. Ara, a la vellesa, la terra no el satisfèia. A mesura que s'acostava la mort, sentia que se li acabava la corda i s'afanyava a devorar tot el poble. S'havia dedicat a la usura. Hipotecava vinyes i cases als necessitats i, arribat el venciment, el jaio Ladàs ho tirava a la subhasta i s'ho empassava tot.

Gemegava sempre, sempre passava gana. La seva dona anava descalça; una filla única havien tingut, i ell l'havia deixada morir per no cridar un metge quan es posà malalta.

—Són molts diners —digué—, estem tan lluny de les ciutats! ¿Com fer venir un metge fins al poble? I al capdavant, ¿què saben ells que no sapiguem nosaltres? Aquí hi ha el pope, que entén d'herbes i potingues; li pagaré uns sants olis, la noia es posarà bona, i sortirà més baratet.

Però les herbes i els unguents del pope no havien fet efecte; els sants olis tampoc; la joveneta de disset anys morí, i així quedà lliure del seu pare. Aquest també quedava lliure de les despeses de la boda. Un dia —no feia gaires mesos que la noia havia mort—, es posà a fer números: “tant de dot, tant de roba, tant de mobles; que cadires, que taules, que llits... I a més, invita aquests parents morts de gana, que no es cansarien de menjar: tant de pa, tant de vi, tant de carn...” Sumà, eren molts diners. La noia l'hauria arruïnada! No hi feia res, doncs, tots ens hem de morir un dia o altre... La pobrissona s'estalviava els maldecaps d'aquesta vida: que els homes, que els fills, que les malalties, que les bugades... Quina sort! Ara Déu la té al cel...

La Mariorí entrà amb la safata; saludà els notables amb els ulls baixos i es deturà primerament davant el principal. Pàl·lida, d'ulls molt grans i celles com dibuixades amb un pinzell, duia dues grosses trenes castanyes recollides en forma de corona. El vell principal se serví una cullerada d'arrop de cireres agres, mirà la jove i alçant el vas digué:

—A la teva salut, Mariorí. El meu fill té pressa.

La filla del pope era la promesa del seu fill únic, Mikhelís, i el pope s'enorgullia d'aquesta aliança, de la qual esperava tenir néts ben aviat.

—No entenc —afegí el principal amb picardia, fent-li l'ullet—, no entenc per què té tanta pressa, el molt animal! Diu que ja no pot més...

La jove envermellí fins a les orelles; se sentia escorreguda, sense saber què respondre.

—Que tothom s'alegri! —exclamà el pope Grigoris, que arribava amb una ampolla de moscatell—. Amb la benedicció de Crist i de la Verge!

El pope, encara vigorós, ben alimentat, amb la blanca barba partida, feia olor d'encens i de mantega. Veié que la seva noia envermellia, i per canviar de conversa preguntà:

—¿I tu quan casaràs la Lenyó?

Aquesta Lenyó era una de les filles bastardes que el principal havia tingut de les criades. L'havia promesa amb el seu fidel pastor Manollós; la dotava generosament amb un ramat de bens que en Manollós guardava a la Muntanya de la Verge, davant per davant del poble.

—Si Déu vol, un dia d'aquests —respongué—. La Lenyó té pressa; ella, amb la sort que fa! “Ja arriba el maig, patró —em deia abans-d'ahir—; ja arriba el maig, hem d'afanyar-nos!”

Esclafí altra vegada la rialla; la triple papada se li sacsejava.

—Pel maig —digué— es casen els ases; la noia té raó, cal afanyar-se! Al capdavall, també són homes, encara que siguin criats.

—En Manollós és un bon xicot —afirmà el pope—; viuran bé.

—Jo l'estimo com si em fos fill —replicà el principal—. Recordo que el vaig veure per primera vegada quan vaig visitar el monestir de Sant Pantaleó: ell devia tenir uns quinze anys. M'oferí la safata de benvinguda al locutori. Veritablement semblava un àngel! Només li faltaven les ales. Em va fer pena: quina llàstima, vaig pensar, que un noi tan ben plantat es marceixi en un monestir, com un eunuc! Em vaig presentar a la cel·la del superior, el pare Manassís; aquest estava paralític de feia anys, i no sortia mai de la cel·la. “Pare —vaig dir—, vull demanar-te una gràcia; si me la concedeixes, donaré al monestir una llàntia

de plata.” “Tot el que vulguis, mentre no em demanis en Manollós.” “Justament és el que et volia demanar, pare; el vull prendre al meu servei.” El vell monjo sospirà: “L’estimo com un fill, no puc reprotxar-li res. Estic baldat i sóc sol al món; no em distreu altra companyia que la seva. Cada nit li parlo dels ascetes i dels sants; ell aprèn i jo em distrec...” “Deixa’l tornar al món, pare; que tingui fills i que visqui; si es fastigueja de la vida, ja es farà monjo.” En fi, després de molt patollar, vaig endur-me’n el noiet. Ara el caso amb la Lenyó. En bona hora!

—I et donarà néts —afirmà el jaio Ladàs amb una rialla maliciosa. Prengué una cirera amb la cullereta, begué un glop de moscatell i brindà:— Que no ens faltin els guanys! Déu vulgui que l’hivern vinent no ens hàgim de morir de gana; les vinyes i els sembrats fan mala cara enguany... estem fotuts!

—Déu proveïrà —va reblar el pope amb la seva veuassa—. Coratge, Ladàs, coratge, jaio! Estreny-te el cinturó; no facis excessos, que menjar massa no fa bé. I més que res, deixa de ser de la mà foradada, no escampis tot el que tens entre els pobres, com tens per vici...

El principal llançà una riallada tal que va fer tremolar la casa.

—Una caritat, cristians, per amor de Déu, que el jaio Ladàs es mor de fam! —i estenia la seva manassa fingint el to ploraner dels captaires.

Es van sentir unes passes feixugues i l’escala de fusta que cruixia.

—Aquí tenim el capità Tempesta, el vell llop de mar —anuncià el pope, que s’alçà per obrir-li la porta—. Espera, Mariorí, no te’n vagis; cal oferir-li de beure... Vaig a buscar un vas de beure aigua i l’aiguardent; el vi, per ell, és massa poca cosa...

El capità es deturà un moment al llindar per prendre alè. Entrà amb el somriure als llavis, però la suor li perlejava al front. Darrere seu, esbufegant, aparegué el mestre d’escola,

que havia corregut per atrapar-lo, fent-se aire amb la gorra. El pope arribà amb l'aiguardent.

—Crist ha ressuscitat, xicots! —saludà el capità els tres vells. Després, mossegant-se el llavi, s'assegué tan àgilment com pogué en el divan—. Ni arrop ni cafè —digué a la jove—. Ja ho saps, Mariorí: això és bo per les dones i els vells. Només vull aquest vaset que vosaltres dieu que és per beure aigua; això em basta. Per la teva boda!

Brindà i s'empassà el vas d'un sol trago.

—Avui és un gran dia —manifestà el mestre, que assaboria el cafetó—. La nostra gent no trigarà a arribar; hem de cuitar a prendre una decisió.

La Mariorí sortí amb la safata i el pope passà la balda de la porta. La seva ampla cara, bronzejada pel sol, prengué de sobte una grandesa profètica. Sota les espesses celles els ulls li llampegaven. Era un pope que menjava com quatre, bevia, renegava quan li pujava el vi al cap i pegava quan s'enfadava. Ara encara, ja vell, es mirava les dones i li bullia la sang. Tenia el cap, el pit i els ronyons pletòrics de passions humanes. Però quan deia missa o quan alçava la mà per beneir o llançar un anatema, el vent salvatge del desert semblava que bufés dins seu, i el pope Grigoris, el golafre, el bevedor, el renegaire, es transformava en profeta.

—Germans prohoms —començà amb veu greu—, aquest dia és solemne. Déu ens veu i ens escolta. Ull viu: tot el que direm en aquesta habitació, Ell ho anotarà a les pàgines del seu llibre de comptes. Crist ha ressuscitat! Però encara està crucificat en la nostra pròpia carn. Ancians i notables, germans meus del consell, fem que ressusciti també dins nostre. Tu, vell principal, deixa de pensar una estona en les coses terrenes; a tu i als teus descendents us ha tocat la millor part en aquestes terres. Has menjat, has begut, has disfrutat com un cavall salvatge; enlaira ara el teu esperit per damunt de totes aquestes

coses i ajuda'ns a prendre una decisió. I tu, jaio Ladàs, en aquest dia solemne, no pensis en els teus olis i els teus vins, ni en les lliures turques d'or que tens apilades en els teus cofres. A tu, mestre, germà meu, no haig de dir-te res: el teu esperit es manté sempre per damunt de la teca, les lliures d'or i les dones; sempre vola enlaire, cap a Déu i cap a Grècia! Però tu, capità, pecador endurit, vell plaga, has omplert el Mar Negre de les teves iniquitats. Ja és hora que et recordis de Déu! Ajuda'ns, doncs, per la teva part, a prendre una resolució justa.

El capità s'empipà de mala manera:

—No remenis històries passades, pope! —remugà—. És Déu qui m'ha de jutjar. Si nosaltres tinguéssim llibertat de parlar, com la tens tu perquè ets pope, en diríem de molt grosses relatives a la teva santedat.

—Parla, pope —intervingué el principal, arrufant les celles—; parla, però compte amb el que dius. Pensa que parles als ancians i als notables!

—Parlo als cucs! —udolà el pope, colèric—. I jo també sóc un cuc, no m'interrompeu. Els nostres invitats arribaran d'un moment a l'altre, i cal que abans hàgim pres una decisió. Escolteu, doncs: és costum inveterat, de pares a fills transmès en el nostre poble, designar cada set anys cinc o sis conciutadans per fer reviure amb ells, quan arriba la Setmana Santa, la passió de Crist. Han passat sis anys i entrem en el setè. Nosaltres, capítostos del poble, hem d'escollir avui els més dignes d'encarnar els tres apòstols majors, Pere, Jaume i Joan, i Judes Iscariot i Maria Magdalena, la prostituta. I per damunt de tot, oh, Senyor, perdoneu-me!, aquell que, si sap guardar tot l'any el cor pur, podrà representar Crist crucificat...

El pope es deturà per prendre alè. El mestre aprofità l'ocasió de ficar-hi cullerada:

—Els antics —digué, i la nou del coll li pujava i baixava— anomenaven això un misteri. Començava el diumenge de Rams

al porxo de l'església i acabava a les hortes el Dissabte Sant a mitjanit, amb la resurrecció de Crist. Els idòlatres tenien els teatres i els circs; els cristians, els misteris...

Però el pope Grigoris tallà aquell torrent d'erudició:

—Així és, així és, ja ho sabem, mestre; però deixa'm acabar. Les paraules es transformen en carn, veiem amb els nostres ulls i palpem la passió de Crist. De tots els pobles veïns acudeixen els romeus, planten les seves tendes al volt de l'església, gemeguen i es piquen el pit durant tota la Setmana Santa, i després comencen els tiberis i els balls al crit de "Crist ha ressuscitat!". Molts miracles es veuen aquells dies; recordeu-ho, germans meus del Consell; molts pecadors arrenquen de sobte a plorar i es penedeixen. Hi ha hagut més d'un ric hisendat que un dia com aquell ha dit en veu alta els pecats comesos per enriquir-se, i ha donat a l'església una vinya o un camp per la salvació de la seva ànima. ¿Ho sents això, jaio Ladàs?

—Continua, continua, pope, i deixa't d'indirectes —repliquà el vell, neguitós—. Els teus trucs amb mi no valen, no t'hi facis il·lusions.

—Avui, doncs, ens hem reunit —continuà el pope— per escollir, que Déu ens il·lumini!, aquells a qui hem de confiar aquest sant Misteri. Parleu amb llibertat; que cada u exposi el seu parer. Tu, principal, ja que ets el primer dels notables del poble, parla, doncs, el primer. T'escoltem.

—Judes! Ja el tenim —tallà el capità—. Ni pintat! No en trobareu d'altre! Vull dir en Panaiótaros, l'Empassaguixos: gravat de verola, forçut, un autèntic orangutan! Una vegada en vaig veure un, d'orangutan, a Odessa... I el que és més important, té el pèl del cap i el de la barba propis del càrrec: un pèl roig com el diable en persona!

—No és el teu torn de parlar, encara, capità —digué el pope severament—; no tinguis tanta pressa, altres de més dignitat han de parlar abans que tu. T'escoltem, principal.

—¿I què vols que t'hi digui, pope? —respongué el principal—. Jo només desitjo una cosa: que nomenis el meu fill Mikhelís per fer el paper de Crist.

—Impossible! —tallà el pope—. El teu fill és un cadell de principal, gras i lluent, calent de ronyons i que no s'està de res! Crist era pobre i estava magre. El teu fill no ens convé, per més que et cogui. ¿Creus que en Mikhelís seria capaç de representar un paper tan difícil? Pensa que l'han de flagel·lar, coronar d'espines i alçar a la creu. En Mikhelís no ho aguantaria: es posaria malalt.

—I el més important —el capità ficava altra vegada culledrada— és que Crist era ros, i el Mikhelís té el cabell i la mica de bigoti més negres que el quitrà.

—Pel que fa a Maria Magdalena —digué el jaio Ladàs, amb una veu com el cloqueig d'una gallina—, la tenim que ni pintada: la viuda Katerina. Aquesta guilla té tot el que li cal: és meuca, és guapa, és rossa com un fil d'or i els cabells li arriben als genolls. Jo un dia la vaig veure en el seu pati que es pentinava; així se l'emporti el diable, però us juro que hauria fet caure en la temptació l'arquebisbe en persona!

El capità obrí la boca, probablement per amollar algun altre despropòsit, però el pope li llançà una mirada irritada i el barbamec es va haver d'empassar la llengua.

—Ès fàcil trobar els dolents —digué el pope—: Judes, Maria Magdalena. ¿I els bons? No és bufar i fer ampolles! Crec que haurem de fer alguna renúncia. ¿On trobar, oh, Senyor, perdoneu-me!, on trobar un home que s'assembli a Crist? Ja m'accontentaria que se li assemblés només una mica físicament. Jo, de fa molts dies i setmanes que hi barrino; i moltes nits no puc dormir. Però em sembla que Déu ha tingut llàstima de mi i m'ha inspirat una idea. He trobat el Crist.

—¿Qui? —preguntà el vell principal, picat—. Aviam, digues.

—Amb el teu permís, principal, és algú de casa teva, a qui tu estimes: el teu pastor Manollós. És manso com un anyell, sap de lletra —ha estat fraret—, té els ulls blaus i la barba curta i rossa com una mel. És així que pinten el Crist. I a més, és devot. Cada diumenge baixa de muntanya per oir missa; i quan es confessa per combregar, no li trobo cap pecat que valgui la pena.

—Està una mica tocat —ronsejà el jaio Ladàs—; té visions...

—És bo, això —sentencià el pope—; ja ho veureu. De moment, basta que tingui l'ànima pura.

—Aquest sí que pot entomar els assots —confirmà el mestre—, i la corona d'espines, i el pes de la creu. A més és pastor; un detall que val la pena. Crist també era pastor, de ramats humans.

—Té el meu permís —digué el principal, després de reflexionar una llarga estona—. Però, aleshores, el meu fill, ¿quin paper farà?

—Farà molt bé el paper de sant Joan —afirmà el pope amb entusiasme—. Té tot el que cal: gras i lluent, cabells negres, ulls d'ametlla; i és de bona família, com el deixeble predilecte.

—Pel paper de sant Jaume —insinuà el mestre, mirant tímidament el seu germà el pope—, em penso que no en trobaríem de millor que el cafeter Kostandís: magre, feréstec, brusc i tossut, tal com solen pintar l'apòstol.

—I a més té una dona que el fa ballar com una baldufa —intervingué el capità—. ¿Era casat l'apòstol? Eh, sapiguem-ho d'una vegada! ¿Què hi dius, setciències?

—No et burlis de les coses santes, descregut! —cridà el pope—. Aquí no som a bord de la teva carraca, on explicaves històries verdes als grumets; estem parlant del Misteri.

El mestre, enardit, tornà a parlar:

—Un sant Pere passador podria ser, em sembla, el marxant Iannakós. Front estret, cabells grisos i cargolats, la barra curta.

S'empipa i es calma, s'encén i s'apaga tan fàcilment com l'esca, però té bon cor. No hi ha en tot el poble millor sant Pere que ell.

—Una mica lladret —objectà el principal, movent el cap—. Si bé, ¿què pot esperar-se d'un marxant ambulat?

—Diuen que va matar la seva dona —insinuà el jaio Ladàs—, que la va fer rebentar...

—Mentida, res més que mentida! —rugí el pope—. A mi, m'heu d'escoltar! La seva difunta, que era una golafre, va endrapar una plata sencera de cigrons remullats, sense coure. Li vingué una set tal que per més aigua que bevia no li passava. S'inflava, s'inflava... fins que rebentà de farta! Va fer un pet com una gla, jaio Ladàs; no cal que te'n preocupis!

—I que li va estar bé! —digué el capità Tempesta—. L'aigua ja les fa, aquestes coses. Hagués begut aiguardent...

—Encara ens falten un Pilat i un Caifàs —continuà el mestre—. I no és fàcil trobar-los.

—Què millor Pilat que la teva senyoria, estimat principal —aventurà el pope, amb la seva veu més untuosa—. No arrufis les celles; Pilat també era un gran senyor, amb una planta com la teva: altiu, massís, net i polít, amb doble papada... Amb tot, un bon home; va fer el que bonament podia per salvar el Crist, i declarà: "Me'n rento les mans." Amb això evità el pecat. Accepta, principal, accepta; tu donaràs un to al Misteri. Imagina quina glòria pel nostre poble, quina multitud vindrà dels pobles veïns i de tota la comarca quan corri la brama que el digne principal Patriarkheas farà de Ponç Pilat!

El principal somrigué amb suficiència, encengué el xibuc, però no contestà.

—El jaio Ladàs es faria famós si fes de Caifàs —saltà el capità Tempesta—. Impossible trobar un Caifàs més exacte! Tu, pope, que pintes icones, ¿com representen Caifàs els imatgers?

—Doncs... —començà el pope, després d'empassar-se la saliva—, poc més o menys com el jaio Ladàs. Sí, com ell si fa no fa: tot pell i ossos, molt brut, unes galtes xuclades, el nas groc...

—I el mostatxo, ¿també com un pinzell gastat? —preguntà el capità, amb ganes de burxar—. ¿No donava tampoc ni una gota d'aigua, encara que l'hi demanés el seu àngel de la guarda? ¿Caminava també descalç, amb les sabates sota el braç, per no gastar les soles?

—Me'n vaig! —cridà el jaio Ladàs, alçant-se del divan—. I tu, capitana Barbameca, ¿què esperes per fer-hi un paper? ¿No ens cal cap barbamec? ¿No n'hi havia, en temps de Crist?

—Jo formo part de la reserva —digué rient el capità, fent el gest de cargolar-se els mostatxos que no tenia—. Podria ser que d'aquí a un any, com que ja no som de la primera volada, podria ser que un de vosaltres dos, tu, mostatxut Ladàs, o sa senyoria Ponç Pilat, cloguéssiu el bec per sempre més... I aleshores entraria la reserva, o sigui jo, perquè el misteri no se n'anés en orris.

—Busqueu un altre Caifàs o feu-vos fotre! —retrunyí la veu del vell usurer—. Me'n vaig, que he de regar.

I es dirigí cap a la porta; però el pope, amb els braços en creu, s'hi plantà d'una gambada i li barrà el pas, exclamant amb energia:

—¿On vas? Ja arriba la gent. No sortiràs d'aquí! No ens faràs fer el ridícul. —Després, untuós, afegí:— Cal que et sacrificuis com els altres, Ladàs. Pensa un xic en l'infern: molts dels teus pecats et seran perdonats si ens ajudes en aquesta obra agradable a Déu; no trobaríem enlloc un Caifàs tan clavat com tu! No et facis pregar; Déu t'ho apuntarà en el teu compte.

—Jo no vull fer de Caifàs! —cridava espantat el jaio—. Busqueu-ne un altre! I pel que respecta a apuntar en el meu compte...